

A. (Anna) van der Schors MSc.
Procesmanager Data en Onderzoek Divosa en lid van
het kernteam van DDAS.

INFORMATIEGESTUURD SCHULDENBELEID IS DE TOEKOMST

De noodzaak van DDAS: van sturen in de mist naar gerichte schuldenaanpak

Hoe groot is de kans op succes na aanmelding bij schuldhulpverlening? Hoeveel mensen die zich aanmelden bij schuldhulpverlening vallen tussentijds uit? In welk stadium komt dat het meeste voor en welk deel meldt zich later alsnog? En is terugval groter bij mensen met een nulaanbod?

Relevante vragen waar we in schuldhulpverleningsland nu geen goed antwoord op kunnen geven. DDAS (Data Delen Armoede en Schulden) is in het leven geroepen om hier verandering in te brengen. Met DDAS gaat het CBS op een geautomatiseerde manier betrouwbare, gestandaardiseerde vroegsignalerings- en schuldhulpdata verzamelen en ontsluiten. Een lonkend perspectief, dat de nodige uitdagingen kent. In dit artikel neem ik u mee in de ontwikkelingen rondom DDAS.

DDAS: wat, wie en hoe

In het programma DDAS (Data Delen Armoede en Schulden) werken NVVK, Divosa, VNG en CBS samen om periodiek geautomatiseerd gegevens beschikbaar te krijgen bij gemeenten over de resultaten van schuldhulpverlening en vroegsignalering. Het CBS verzamelt en analyseert deze data en maakt er statistieken van om een betrouwbaar landelijk én lokaal beeld te krijgen van de prestaties van financiële hulpverlening in Nederland. Er komen cijfers beschikbaar over onder andere het aantal en type vroegsignalen, de resultaten van de opvolging van signalen bij vroegsignalering, het aantal hulpvragers bij schuldhulpverlening, het type trajecten, de hoogte van schuldbedragen en de doorlooptijden van verschillende fases binnen de schuldhulpverlening.

De werkwijze

Om deze cijfers inzichtelijk te kunnen maken hebben NVVK, Divosa, VNG en CBS een werkwijze ontwikkeld, waarmee gemeenten gegevens op een uniforme en gestandaardiseerde manier kunnen aanleveren bij het CBS. Er is bewust gekozen om dit via het CBS te laten lopen, aangezien zij eigen wetgeving hebben (de 'CBS-wet') die het mogelijk maakt om voor statistische doeleinden gegevens op te halen, waarbij de bescherming van de persoonsgegevens goed geregeld is. Ook softwareleveranciers zijn nauw betrokken. De meeste leveranciers hebben gezorgd dat gemeenten de benodigde gegevens

op de gewenste manier uit hun softwarepakket kunnen ophalen. Bij de vroegsignaleringssoftware wordt hier nu nog aan gewerkt, zodat gemeenten vanaf half 2026 niet alleen de resultaten van schuldhulpverlening kunnen aanleveren, maar ook vroegsignaleringsdata.

Doel DDAS

Doel van DDAS is om door efficiënte en eenduidige gegevensverzameling en -uitwisseling schulden in Nederland effectiever aan te pakken. Doordat er straks een betrouwbaar en landelijk beeld over de situatie in de schuldhulpverlening ontstaat, kunnen zowel het Rijk als de gemeenten hun beleid makkelijker en efficiënter onderbouwen. Tegelijkertijd helpt het gemeenteraden om hun controlerende taak beter uit te voeren.

"We sturen in de mist."

Bovendien biedt het informatie om te monitoren en sturen. Vanuit de Basisdienstverlening Schuldhulpverlening, waar gemeenten zich aan hebben gecommitteerd, zijn er allerlei ambities om de kwaliteit van schuldhulpverlening te vergroten en schulden terug te dringen. Gemeenten hebben echter maar beperkt zicht op het effect van hun interventies. Zoals een gemeente benoemde: "Als je echt wil sturen heb je meerjarencijfers nodig, maar we sturen in de mist." DDAS is dan ook niet voor

niets als één van de elementen van de Basisdienstverlening Schuldhulpverlening opgenomen. Het vereist immers periodiek inzicht om te bepalen wat al goed gaat en waar een gemeente een stapje extra kan zetten. Bovendien neemt het werk van gemeenten uit handen, doordat er straks voor alle geïnteresseerden op één plek -het CBS- gegevens te vinden zijn. Gemeenten hoeven niet langer voor de NVVK, de lokale GGD, Divosa of andere (onderzoeks)partij afzonderlijk gegevens aan te leveren, waarbij de definities net van elkaar verschillen.

“Met DDAS krijgen we inzichten die we nu met geen mogelijkheid kunnen creëren.”

De belofte: een breder perspectief

De betrokkenheid van het CBS is om meer redenen van grote meerwaarde: het zorgt dat we een breder beeld krijgen van vroegsignalering en schuldhulpverlening. Op verschillende manieren:

- **DDAS biedt de mogelijkheid om ontwikkelingen over de tijd te volgen**, zonder dat de privacy van individuen in het gedrang komt: het wordt straks inzichtelijk of huishoudens die bereikt zijn via vroegsignalering ook daadwerkelijk doorgaan naar de schuldhulpverlening. Nu heeft 36 procent van de gemeenten dit in beeld op basis van eigen registratie. Ook biedt DDAS inzicht in de terugval: het wordt duidelijk hoeveel mensen hoe snel na afronding van een schuldhulpverleningstraject weer te maken hebben met betalingsachterstanden en zich opnieuw bij schuldhulpverlening melden. Wat kenmerkt deze personen? Is dit afhankelijk van het type schuldregeling of het type financiële begeleiding dat iemand heeft gehad? Nu is het lastig om dit soort ontwikkelingen in beeld te krijgen, omdat de relevante gegevens in verschillende gemeentelijke systemen staan geregistreerd en de bewaartermijnen beperkt zijn.
- **Met DDAS is het mogelijk om schuldhulpverlening in een groter plaatje te plaatsen**: cijfers over de schuldhulpverlening kunnen gekoppeld worden aan cijfers over armoede, gegevens over (problematische) betalingsachterstanden bij uitvoeringsinstanties, kenmerken van het huishouden (zoals inkomen, inkomstenbronnen, vermogen, opleidingsniveau, huishoudsamenstelling en burgerlijke staat). Daarmee kan DDAS inzicht verschaffen in welk type huishoudens wel en niet bereikt worden bij de vroegsignale-

ring. Dit kan helpen de aanpak bij te sturen en gericht te maken. Met DDAS kunnen dus inzichten worden verkregen die nu met geen mogelijkheid te creëren zijn.

“DDAS confronteert organisaties met hun eigen registratiewijze. Het is een stimulans om de datakwaliteit op orde te brengen.”

Uitdagingen en knelpunten in de implementatie

Sinds begin 2025 kunnen gemeenten daadwerkelijk gegevens aanleveren. Graag had ik in dit artikel de eerste bevindingen met u gedeeld. Helaas was dat iets te positief gedacht. Inmiddels heeft het CBS van 12 procent van de 342 Nederlandse gemeenten daadwerkelijk gegevens ontvangen. 43 procent is bezig met de aanlevering en 21 procent kan pas vanaf april 2026 aanleveren, omdat het softwaresysteem vanaf dat moment gereed is.

Als DDAS-werkgroep zijn we wellicht te optimistisch geweest en hebben onderschat dat de implementatie van een geheel nieuwe werkwijze veel aanjagen, afstemming en begeleiding vergt. Het is een innovatief project met veel betrokkenen. Niet alleen het nut en de noodzaak moeten worden overgebracht, maar praktisch vraagt het ook van alle betrokkenen een flinke inspanning om aanpassingen door te voeren. Dat kost (doorloop)tijd. Een greep uit de uitdagingen en de dagelijkse realiteit geven de organisatorische complexiteit van de wereld van schuldhulpverlening goed weer:

- **Versnippering van uitvoering**: gemeenten hebben de schuldhulpverlening divers georganiseerd. Sommige gemeenten voeren alles zelf uit, anderen laten het door een buurgemeente of een samenwerkingsverband uitvoeren, weer anderen door een schuldhulpinstantie, zoals Kredietbank Nederland of Verder. Daarnaast komt het voor dat het brede schuldhulpproces over verschillende organisaties is verdeeld, waarbij bijvoorbeeld de gemeente het zelf uitvoert, deels een buurt/wijkteam-organisatie en deels een kredietbank van een nabijgelegen grote gemeente. En voor ondernemers in de schuldhulpverlening worden veelal weer andere, gespecialiseerde organisaties ingehuurd. Omdat het vanuit privacy oogpunt belangrijk is dat gegevens rechtstreeks opgehaald worden van de bronhouder moeten alle verschillende uitvoeringsinstanties en schuldhulpverlenende instanties zelf de (persoons)gegevens naar het CBS sturen. Dit betekent dat

voor sommige gemeenten de gegevens over hun inwoners in de schuldhulpverlening vanuit drie verschillende bronnen moeten worden aangeleverd. Het CBS is vervolgens in staat om deze gegevens aan elkaar te koppelen.

- **Softwaremogelijkheden:** om de juiste gegevens aan te leveren, vraagt dit ook wat van de softwareleveranciers. Zij moeten hun klanten faciliteren om de gegevens bij het CBS te kunnen aanleveren. In de praktijk blijkt dit ook een diverser landschap dan gedacht. Niet alleen zijn er meer partijen actief dan gedacht, ook de vrijheden die een aantal systemen voor gemeenten bieden om het systeem naar eigen inzicht in te richten, werkt nu tegen. Het maakt het inregelen van DDAS lastiger, omdat uniformiteit essentieel is.
- **Datakwaliteit:** we horen regelmatig terug dat DDAS organisaties confronteert met hun eigen registratiewijze. En daarmee ook een stimulans om de eigen registratie op orde te brengen. Zo leggen gemeenten en schuldhulporganisaties nu nog niet altijd alles vast of verschilt dit van de manier waarop dat in de DDAS-werkwijze is beschreven. Het hoeft ook niet direct perfect te zijn, de implementatie van DDAS kan een startpunt zijn om de eenduidigheid van registratie te vergroten. Daarmee wordt de kwaliteit van de schuldhulpdata in Nederland -de juistheid, volledigheid en tijdigheid- stap voor stap beter.
- **Koudwatervrees:** Met name in het begin hoorden we bij een deel van de gemeenten dat het management de meerwaarde niet inzag om aan DDAS deel te nemen. Gegevens delen met het CBS, betekent namelijk ook dat gegevens op gemeenteniveau beschikbaar worden, mits er voldoende en kwalitatief goede gegevens zijn. De angst 'er slecht af te komen' of dat het

vragen oplevert over de aanpak, overheerst dan. Dat risico is er natuurlijk. De vraag is alleen of dat moet opwegen tegen hetgeen wat DDAS oplevert: inzichten, mogelijkheden om te leren en te verbeteren. Sowieso biedt het CBS altijd de mogelijkheid om de eigen aangeleverde gegevens in te zien én -als ze niet blijken te kloppen- in te trekken. Bovendien: het CBS verzamelt al jaar en dag over allerlei onderwerpen gegevens op gemeenteniveau, in dat opzicht is DDAS niet nieuw.

Terug- en vooruitblik: het lonkende perspectief

Verloopt de implementatie van DDAS teleurstellend? Nee, absoluut niet. Ik zie dat er een beweging op gang is. Dat krachten vanuit verschillende kanten worden gebundeld, van softwareleveranciers, gemeenten, schuldhulpverleningsorganisaties tot SZW en het CBS. DDAS is geen doel op zich, maar een middel om met minder tijd periodiek inzicht te krijgen in de resultaten van de schulddienstverlening. Dat levert betrouwbare gegevens op om beleid te maken en de schuldhulpverlening te verbeteren. Die meerwaarde wordt meer en meer onderkend. Van willen naar doen heeft alleen tijd nodig. Ik hoop dat het net zo'n vanzelfsprekendheid wordt dat we periodiek de resultaten van de financiële hulpverlening in beeld brengen als dat gemeenten nu gegevens aanleveren over hun bijstandsgerechtigden en ingezette reïntegratie voorzieningen. Dat we terugblikken en zeggen: wat mooi dat we toen zijn gestart met deze dataverzameling, daar is de schuldhulpverlening beter van geworden.

